

Diocletianus és a rezsicsökkentés

2014 január 21. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

A harmadik század végére már erősen meggyengült Római Birodalomban olyan magas volt az élelmiszerek ára, hogy a megélhetés szélére sodorta a lakosságot,

ezért – de elsősorban a birodalom egyben tartása érdekében – erélyes intézkedésekre volt szükség.

"Egy olyan csekély réteg esküdött össze, amelynek kapzsiságát még a szerencsés idők bősége sem elégítené ki és lakatná jól"

Diocletianus császár olyan szigorú ár- és bérmaximalizálást vezetett be, ami – mai párhuzamot vonva – felért egy rezsicsökkentéssel.

A barbár betörések által, de akkor már a belső problémái és konfliktusai miatt is meggyengült Római Birodalomban az időszerűség szerinti harmadik és negyedik század fordulóján eluralkodott a bizonytalanság, szélhámosok verték fel az árakat, a kereskedelemben korábban soha nem látott anarchia szabadult el.

A mesterségesen drágított termékek és főleg az élelmiszerek irreálisan magas ára – mai szavunkkal mondva: a hiperinfláció – gyakorlatilag a megélhetés szélére sodorta a római polgárságot, ezért sürgősen – és elsősorban a birodalom egyben tartása érdekében – erélyes intézkedésekre volt szükség. Diocletianus császár központi rendelettel szigorú ár- és bérmaximalizálást vezetett be, és szabályozta a húsárak legfelsőbb lehetséges szintjét, amit akár az első kormányzati rezsicsökkentésként is felfoghatunk.

„Hogy államunk sorsát lelkiismeretesen irányítsuk és méltón mozdítsuk el, az állam tekintélye, Róma méltósága és nagysága kívánja meg. Ezért mi, akik az istenek kegyes jóindulatából a barbár törzsek rjöng? rabló hadjáratait e népek megsemmisítésével megszüntettük, az örökre megteremtett békét az igazságosság véd? falával vesszük körül” – ezzel a bevezetéssel adta ki a Római Birodalom egész területén érvényesített rendeletét az uralkodó, Diocletianus császár.

Diocletianus (244–311) volt az, aki a harmadik század végén átszervezte az akkor már hanyatló, de még mindig erős – szükség esetén pedig megfelelően komoly hadsereget is felvonultatni képes – birodalom közigazgatását, amire uralkodásának idején már igen nagy szükség mutatkozott. Hiszen az ezt megelőző időszakban, az úgynevezett principatus korában a köztársasági intézmények, habár még nagyon sokáig fennmaradtak, végül már teljesen kiüresedtek és jóformán minden jelentőségüket elvesztették. A császár rendelkezéseinek bevezetésében ezekkel a szavakkal intette engedelmességre a birodalom népét: „Ezért minden alattvaló engedelmisségére hivatkozunk, hogy a közösség hasznára kiadott rendelkezést jóindulatú készséggel és köteles tisztelettel tartsák meg, annál inkább, mert ez a rendelet nemcsak az egyes városoknak, népeknek és tartományoknak van hasznára, hanem az egész világnak, amelynek megromlására csak egy olyan csekély réteg esküdött össze, amelynek kapzsiságát még a szerencsés idők bősége sem elégítené ki és lakatná jól, amely pedig ezeknek az embereknek az egyetlen célja.” (Diocletianus edictum 1-2)

A korábbi római polgárok ekkor váltak „szimplán” csak alattvalókká (subiecti), a birodalom pedig dominatusszá, vagyis abszolút monarchiává alakult át.

A császár zsákutcája

A tetrarchia, vagyis a megosztott négyes uralom id?szaka volt ez a birodalom történetében, társuralkodók vezették és irányították Rómát. A tartományok közül a keleti provinciák tartoztak Diocletianus hatáskörébe, Illyricum állt Galerius fennhatósága alatt, Itáliát és Afrikát Maximianus vezette, Gallia, Hispánia és Britannia hétköznapjait pedig Constantius alakította a saját képére és a saját hatalmi struktúráinak megfelelően. Egy elkeseredett próbálkozás volt ez Diocletianus részéről, hogy a birodalmat a sok széthúzó er? és önös érdek ellenére mégis egyben tartsa.

S habár Diocletianus reformjai ?t magát nem élték túl, és a tetrarchia rendszere sem maradt fenn tartósabban, a politikai és társadalmi rend megerősítésére tett er?feszítései mégis eredményesek voltak. Mindezek azonban komoly terheket róttak az alattvalóira is, elsősorban adóban és munkában, de a katonai szolgálat tekintetében is, s?t – mint már jeleztem – az egyéni szabadságjogaik egy részének elvesztésében is. Tagadhatatlan tény, hogy Diocletianus er?szakos eszközökkel szilárdította meg a császári hatalom tekintélyét, s?t a véres keresztényüldözések is az ? nevéhez köt?dnek, mert ezzel kívánta biztosítani az uralkodó a régi istenek tekintélyének a megóvását. ? ugyanis összefüggést látott az er?s, központi, császári hatalom megerősítése és a régi vallás, a régi istenek tisztelete között. Ebbéli igyekezete azonban minden vérg?zös elborultság ellenére is eredménytelenül végz?dött: az új vallás ekkor már megállíthatatlanul terjedt, egyre népszerűbb volt a római alattvalók körében, és tekintélye egy idő után már jelent?sen meghaladta a régi (kis)istenek tiszteletét.

Diocletianus császár tehát besétált egy zsákutcába, amelyből kés?bb sem volt mersze kihátrálni, uralkodásának id?szakát tehát sokak szemében máig is leginkább a keresztényellenessége jellemzi. Mindez pedig történelmi távlatokban elhomályosítja azt, hogy gazdasági szempontból azonban épp az ? reformjai járultak hozzá és lényegében azok tették lehetővé kés?bb, ekkor már I. Constantinus (Nagy Konstantin) nevével fémjelvezve, a

kereszténység államvallássá emelését.

„És ennek a bajnak a gyógyításával majdnem elkéstünk, mert sokáig fontolgattuk a tennivalókat, vagy nem alkalmaztuk egyelőre a megfelelő orvosszereket, abban a reményben, hogy a legsúlyosabb bűntettekre vetemedett emberek maguktól is igyekeznek megjavulni. Mi tehát olyan intézkedésekhez folyamodunk, amelyeket a kényszerítő körülmények már régen megköveteltek volna. Mert ki ne érezné, hogy akár a kereskedelmi forgalomban, akár a piacokon naponta gazdát cserélő árucikkek árait úgy fölverték, hogy ennek az eszeveszett árdrágításnak most már sem az árucikkek bősége, sem több év gazdag termése nem bír gátat vetni?” – fogalmazott a császár rendeletének indoklásában.

Készséges engedelmesség

„Tartományaink lakosai! Az emberiségnek mindenkire kötelező törvényei parancsolják, hogy véget vessünk azok telhetetlenségének, akiknek egyetlen gondja az, hogy még az isteni jótevékenyeken is nyereszkedjenek. Joggal és méltán határoztunk úgy, hogy megszabjuk, nem az árucikkek árát – mert azt nem is lehet helyesen megállapítani, hiszen egyes tartományoknak bőségtől volt a termése, és ezek boldogan dicsekedhetnek a kívánatos olcsósággal és a kivételes bőséggel –, hanem az árak felső határát. Hogyha ugyanis történetesen drágaság ütné fel a fejét valahol, akkor az árdrágítást rendeletünk megállítsa, és törvényes intézkedéssel megzabolázza.”

Diocletianus pedig a legsúlyosabb büntetést helyezte kilátásba az árdrágítókkal, a nyereszkedőkkel szemben:

„Elrendeljük, hogy aki ezt a rendelkezésünket vakmerően megszegi, halállal büntetjük. És ezt a rendeletet senki se tekintse kíméletlennek, mivel mindenkinek módjában áll elkerülni a büntetést, ha mértéket tart. Minden bőséges alattvalónkat felhívjuk tehát, hogy rendeletünket a közjólét érdekében készséges engedelmisséggel és illő hódolattal tartsa tiszteletben.”

Rendeleteivel a római császár tehát nem ment el a központi árképzésig, ugyanis azt – már csak a birodalom hatalmas kiterjedése miatt is – lehetetlen lett volna, és nem is volt arra lehetőség, hogy egységes díjszabást alakítsanak ki a más és más helyi adottságokkal rendelkező régiók, vagyis provinciák számára, ellenben a felső határ megszabásával biztosították azt, hogy a nyereszkedők és spekulánsok ellenében a kiskereskedelmi árak a realitások szabta keretek között mozogjanak. Ha akarjuk tehát, a rendelkezések szigorja ellenére is ez volt az első olyan feljegyzett eset a történelemben, amikor egy uralkodó a közjólét érdekében olyan kiadáscsökkentő intézkedéseket vezetett be, amelyek – nem a kincstár bevételeinek növelését, nem a központi keretek szélesítését és nem a sarcok, adók és vámok növelését, hanem – a lakosság anyagi terheinek mérséklését célozták meg. Így hát, ha történelmi távlatokban keresünk releváns párhuzamokat, akkor az intézkedést az első rezsicsökkentésként is felfoghatjuk.

A hanyatlás megállítása

Reformjaival ekkor már Diocletianus sem tudta megállítani a Római Birodalom hanyatlását, mégis, a már nagyon is érezhető válság ellen lépett fel egy hatásos, de csak átmeneti eredményeket hozó megoldási kísérlettel. A birodalomban ebben az időszakban már túlságosan nagyra és széles körre terebélyesedett a belső elégedetlenség, s a maga módján bizony ez is indokolta a császár intézkedéseit. Egyiptom földjén például az addigi súlyos terhek ellen a szabad parasztok, de az úgynevezett colonusok, vagyis a kisbirtokosok (aki a nagybirtokosok földjeinek egy-egy parcelláját terményhányad fejében megművelték) tömegesen menekültek a sivatagba. Mellesleg épp ez a jelenség is segítette a kereszténység terjedését, mert azok, akik közülük nem váltak rablókká, útonállókká, fosztogatókká, az új tanítások hatására az aszkézist választották, sokan remeteként éltek.

A négyes uralomnak és Diocletianus reformjainak tehát volt egy – sajnálatosan nagyon rövid – átmeneti, a történészek által egybehangzóan sikeresnek mondott időszak, amelyben ideig-óráig sikerült helyreállítani a birodalom egységét, de amelyet hamarosan kikezdték a fennálló társadalmi rend visszasságai, illetve a felmerülő valóságos problémák kezelésére meghozott, sok esetben rossz irányt meghatározó, téves, a gondokat csak még tovább súlyosbító kényszerpályát meghatározó intézkedések és akciók (keresztényüldözések, a feketepiac térnyerése és egyébek).

Diocletianus és uralkodótársai között is meggyengült az egység, a Római Birodalom minden eresztekében

recsegett-ropogott. A korra egyáltalán nem jellemző, s éppen ezért egyedülállónak is mondható módon a tetrarchia tagjai 305-ben lemondtak és visszavonultak. A belső harcok pedig csak felerősödtek azzal, hogy a korábbi alcászáraik kezébe került a hatalom, az irányítás.

Nagy Konstantin a következő esztendő közepén jutott hatalomra, s felismerve elődeinek kudarcosságát, illetve a kudarcok okait – a tetrarchia bonyolult államszervezetét, a provinciák problémáit – további reformokkal igyekezett megszilárdítani a birodalmat. Természetesen ezek közül messze kiemelkedik a valláspolitikája, amelynek részeként a kereszténységet a többivel egyenjogú, de gyakorlatilag a császár különös jóindulatát élvező vallássá nyilvánította. Az uralkodói felfogásában az egyik legnagyobb változást pedig az jelentette, hogy a keresztény császár elődeivel ellentétben immár nem tekintette magát istennek – ellenben ez semmivel sem csökkentette a hatalmát, sőt, a korábban alkalmazott, kijelölés alapján történő utódlás helyett bevezette, vagyis törvényesítette a dinasztikus rendet.

Az újabb reformokkal a birodalmat ismét sikerült átmenetileg megszilárdítani, de ez már csak arra volt elég, hogy a túlélését ideig-óráig még biztosítsa. Utódai azonban már nem fogantatosítottak olyan intézkedéseket, amelyek a lakosság anyagi terheinek csökkentését célozták volna meg, mint korábban Diocletianus esetében. Miközben a birodalom eresztékei egyre fűlsértőbb hanghatások kíséretében recsegték-ropogtak tovább, a válságokra megfelelő válaszok helyett – rossz politikusként – már csak az adóterhek növelésével és a sarcok szigorításával válaszoltak. Ami pedig egyenes utat, megkérdőjelezhetetlen kényszerpályát jelölt ki a birodalom kettészakadásához, majd a bukásához.

Szabó Palócz Attila - magyarhirlap.hu

Tisztelt olvasók!

Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájukkal" a **Flag Polgári Magazin** Twitter oldalát a következő címen: <https://twitter.com/syracuse73>, illetve a Facebook oldalát pedig az alábbi címen: <https://www.facebook.com/flagmagazin>

- Minden "lájk számít, segíti a magazin működését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló

